

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Danijela Četojević

Mentor: dr. Rado Bohinc

**ZAPOSLOVANJE TUJCEV V REPUBLIKI
SLOVENIJI**

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana, september 2003

KAZALO

1. UVOD	4
1.1 OPREDELITEV IZBRANE TEME	5
1.2 HIPOTEZE	6
2. ZAPOSLOVANJE TUJCEV V SAMOSTOJNI SLOVENIJI.....	7
2.1 TUJCI NA SLOVENSKEM TRGU DELOVNE SILE	7
2.1.1 Strukturna brezposelnost	9
2.2 RAZLOGI IN PODROČJA ZAPOSLOVANJA TUJCEV	11
2.3 OBSEG ZAPOSLOVANJA TUJCEV OD OSAMOSVOJITVE DO DANES	13
2.4 IZOBRAZBENA IN NARODNOSTNA STRUKTURA TUJCEV	15
3. PREGLED ZAKONODAJE IN PREDPISOV, KI UREJAJO ZAPOSLOVANJE TUJCEV V REPUBLIKI SLOVENIJI	17
3.1 UREDITEV ZAPOSLOVANJA TUJCEV OB OSAMOSVOJITVI SLOVENIJE	17
3.1.1 Delovno dovoljenje na vlogo delodajalca	18
3.1.2 Osebno delovno dovoljenje	18
3.2 VELJAVNI PREDPISI, KI UREJAJO ZAPOSLOVANJE TUJCEV V REPUBLIKI SLOVENIJI.....	19
3.2.1 Zakon o tujcih.....	20
3.3 ZAKON O ZAPOSLOVANJU IN DELU TUJCEV TER NJEGOVE OSNOVNE ZNAČILNOSTI.....	21
3.3.1 Omejitev števila tujcev na trgu dela	22
3.3.2 Celovito pokrivanje vseh dejavnosti tujcev.....	23
3.3.3 Večja regulacijska vloga države	23
3.3.4 Nove vrste in pogoji za izdajo delovnih dovoljenj	24
3.3.5 Strožje sankcioniranje kršitev	24
3.3.6 Obveznost prijave in odjave dela tujcev	24
3.4 DELOVNO DOVOLJENJE KOT TEMELJNI POGOJ ZA ZAPOSLOVANJE TUJCA	25
3.4.1 Osebno delovno dovoljenje	25
3.4.2 Dovoljenje za zaposlitev	26
3.4.3 Dovoljenje za delo	26
3.4.4 Sezonsko delo	27
3.5 PREDSTAVITEV PODZAKONSKIH AKTOV, KI UREJAJO ZAPOSLOVANJE IN DELO TUJCEV 28	
4. NALOGE ZAVODA REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ZAPOSLOVANJE PRI ZAPOSLOVANJU TUJCEV	31
5. ZAPOSLOVANJE TUJCEV IN SLOVENSKA MIGRACIJSKA POLITIKA.....	33
5.1 MIGRACIJSKA POLITIKA	33
5.2 RESOLUCIJA O IMIGRACIJSKI POLITIKI	34
5.2.1 Načelo makroekonomske utilitarnosti	34
5.2.2 Regulacija priseljevanja.....	34
5.2.3 Usklajevanje priseljevanja s potrebnim prilivom v aktivno prebivalstvo	35
5.2.4 Kvotni sistem zaposlovanja tujcev	35
5.2.5 Združitev družine.....	36
5.2.6 Prost pretok oseb	36
5.2.7 Integracija tujcev, ki so že dalj časa zaposleni v Sloveniji.....	37
5.3 UREDITEV DELOVNIH MIGRACIJ V EVROPSKI UNIJI.....	38
5.4 BEGUNCI IZ OZEMLJA NEKDANJE JUGOSLAVIJE V REPUBLIKI SLOVENIJI - `NOVI` TUJCI Z DOVOLJENJEM ZA STALNO PREBIVANJE	40

6. ZAKLJUČEK	42
7. LITERATURA	43
7.1 MONOGRAFIJE IN ČLANKI	43
7.2 PRAVNI VIRI.....	44

1. UVOD

Veliko je razlogov, ki bi jih lahko navedli kot odgovor na vprašanje zakaj nekateri ljudje zapustijo svoj dom in deželo in se podajo v `beli` svet. Ne glede na to ali odidejo prisilno ali prostovoljno, za vse velja, da potrebujejo za normalno življenje nek dohodek, torej si morajo v ciljni državi poiskati delo oziroma zaposlitev.

Za večino ekonomskih migrantov je značilno, da imajo v državi gostiteljici večinoma slab tako ekonomski kot družbeni položaj, to pa zato, ker na splošno velja, da migrirajo slabše izobraženi. Njihove zaposlitve so nestalne, tveganje, da izgubijo zaposlitev je večje, brezposelnost je bolj pogosta, ponavadi opravljajo družbeno manjvredna dela, živijo v slabih stanovanjskih razmerah, so žrtve diskriminacij. Nekoliko drugačen je položaj visoko izobraženih strokovnjakov, ki zapustijo domovino, zato ker so za svoje znanje ponavadi bolje plačani v tujini kot doma.

V diplomskem delu bom predstavila zaposlovanje in delo tujcev v Republiki Sloveniji. V prvem delu naloge bom na začetku predstavila tujce kot specifično skupino na trgu delovne sile. Nato si bomo ogledali od kod tujci, ki zakonito bivajo in delajo pri nas, prihajajo in kolikšen je obseg zaposlovanja tujcev od osamosvojitve Slovenije do danes. S pregledom izobrazbene strukture prisotnih tujcev, se bomo obenem seznanili s poklici oziroma gospodarskimi panogami, za katere primanjkuje domačih delavcev. Prvi del bom zaključila s predstavitev narodnostne strukture tujcev, ki je pričakovana, glede na to, da je bila Slovenija skoraj pol stoletja del SFR Jugoslavije.

Tujci se lahko pri nas zaposlijo pod pogoji, katere določa zakon, ki ureja zaposlovanje tujcev. Drugi del naloge bom začela s prikazom zakonodaje, ki je urejala zaposlovanje tujcev po osamosvojitvi Slovenije. Sledi pregled sedaj veljavnih predpisov, s poudarkom na zakonu o zaposlovanju in delu tujcev in njegovih osnovnih značilnostih. Kot temeljni pogoj za zaposlitev in delo tujcev velja delovno dovoljenje, zato bom podrobneje predstavila posamezno vrsto delovnega dovoljenja in pogoje za pridobitev le-tega.

Nadalje bom poskusila ugotoviti ali zakonodaja, ki ureja zaposlovanje tujcev, upošteva temeljna načela mednarodne ureditve migracij. Predstavljene bodo predvsem tiste točke slovenske migracijske politike, ki se odražajo tudi na sami ureditvi zaposlovanja tujcev.

Ker pa bo Slovenija naslednje leto postala članica EU, bom v tem delu naloge na kratko predstavila tudi ureditev delovnih migracij znotraj EU.

1.1 Opredelitev izbrane teme

Tujci v Sloveniji imajo pri zaposlovanju in pri delu načeloma enake pravice in obveznosti kot domači delavci – tudi zanje veljajo predpisi, ki urejajo zaposlovanje in delovna razmerja. Pa vendar tujci s socialnega, ekonomskega in političnega vidika predstavljajo skupino ljudi s specifičnimi lastnostmi in potrebami. Ravno zaradi spleta teh se jih na trgu dela obravnava ločeno od ostalih.

Pred seznanitvijo z delovnimi hipotezami, ki predstavljajo iztočnico diplomskega dela, bom določila definicije osnovnih pojmov, medtem ko bodo definicije ostalih pojmov predstavljene sproti.

Po zakonu o tujcih in zakonu o zaposlovanju in delu tujcev je tujec “vsakdo, ki ni državljan Republike Slovenije” (UL 66/2000: 8212). To je nekoliko ožja definicija, kot se uporablja v vsakdanjem življenju, ko z besedo tujec označimo osebo, ki prihaja iz druge dežele, govori tuj jezik in ni slovenski državljan. V tem diplomskem delu bom uporabljala termin `tujec` za označitev tistih oseb, ki nimajo državljanstva Republike Slovenije¹.

V diplomskem delu bom govorila tako o zaposlovanju kot o delu tujcev v Sloveniji, pri tem pa bom ta izraza razumela, kot sta razložena v zakonu o zaposlovanju in delu tujcev, ki pravi, da je tujec “zaposlen v Republiki Sloveniji, kadar je na podlagi pogodbe o zaposlitvi v delovnem razmerju² pri delodajalcu, ki ima sedež ali prebivališče v Republiki Sloveniji oziroma ima v skladu s tem zakonom status samozaposlene osebe” (UL 66/2000: 8212). Kot `delo tujcev` pa velja “opravljanje storitev, ki se izvajajo s tujci in druge oblike dela

---

¹ To pomeni, da so lahko te osebe državljani druge države ali pa gre za osebe brez državljanstva – oseba brez državljanstva je »tujec, ki ga nobena država v skladu s svojimi pravnimi akti nima za svojega državljana« (ZZDT, UL 66/2000: 8212).

² »Delovno razmerje je razmerje med delavcem in delodajalcem, v katerem se delavec prostovoljno vključi v organizirani delovni proces delodajalca in v njem za plačilo, osebno in nepretrgano opravlja delo po navodilih in pod nadzorom delodajalca« (ZDR, UL 42/2002: 4076).

tujcev, ki temeljijo na pogodbah o delu oziroma drugih civilnopravnih pogodbah, ki se časovno omejeno izvajajo na ozemlju Republike Slovenije” (ZZDT, UL 66/2000: 8212).

1.2 Hipoteze

Rdeča nit diplomskega dela so naslednje hipoteze:

- Z zaposlovanjem tujcev se zmanjšuje neskladje med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela.

Z zaposlovanjem tujcev na tistih delovnih mestih, za katera nimamo ustreznih domačih kadrov, lahko omilimo posledice neusklajenosti strukture ponudbe in povpraševanja na trgu delovne sile. Za uspešnost posameznih podjetij, v nekaterih primerih pa tudi za uspešnost celotnega nacionalnega gospodarstva, je pomembno, da se lahko zaposli tiste delavce, ki se jih potrebuje in takrat, ko se jih potrebuje, pri tem pa ni pomembno, ali so ti delavci državljani Republike Slovenije ali ne.

- Zakonodaja, ki ureja zaposlovanje in delo tujcev, omogoča odzivanje in prilagajanje razmeram na trgu dela.

Učinkovita zakonodaja mora problematiko obravnavati celovito in jasno opredeliti pogoje za zaposlovanje tujcev, obenem pa tudi ne sme pozabiti na zaščito domače delovne sile. Trg delovne sile se spreminja, na kar vpliva veliko število družbenih, političnih in ekonomskih dejavnikov. Te spremembe mora zakonodajalec upoštevati in jih predvideti, v kolikor želi, da je zakonodaja, ki ureja določeno vrsto zaposlovanja (v tem primeru zaposlovanje tujcev), učinkovita in brez pomanjkljivosti.

- Zakonodaja, ki ureja zaposlovanje tujcev, upošteva temeljna načela evropske ureditve migracij.

Veljavna migracijska politika je okvir, znotraj katerega se oblikuje celotna tujska zakonodaja. Tako so tudi novosti, ki jih je prinesel novi slovenski zakon o zaposlovanju in delu tujcev, posledica dorečenosti slovenske migracijske politike, ki je usklajena z evropsko.

2. ZAPOSLOVANJE TUJCEV V SAMOSTOJNI SLOVENIJI

V nekoč skupni državi Jugoslaviji so bila migracijska gibanja močno prisotna. Veliko število državljanov iz republik nekdanje SFR Jugoslavije je prišlo `s trebuhom za kruhom` v takratno SR Slovenijo in po tem, ko so si našli zaposlitev in uredili dom, tukaj tudi ostali. Dosti teh ljudi je po osamosvojitvi Slovenije dobilo status tujca, saj zaradi različnih razlogov niso pridobili slovenskega državljanstva. Tujci iz nekoč skupne domovine niso edini tujci, ki živijo in delajo v Sloveniji, so pa vsekakor najštevilčnejši in se v nekaterih pogledih obravnavajo ločeno od ostalih³.

Po osamosvojitvi Slovenije so zaradi vojn na ozemlju nekdanje Jugoslavije pritiski za zaposlitev tujcev pri nas postali še močnejši. Po demokratičnih spremembah, ki so se zgodile v državah vzhodne Evrope, se je zelo povečalo zanimanje državljanov omenjenih držav za možnost zaposlitve pri nas. Slovenija je kot preddverje Evropske unije in kot njena bodoča polnopravna članica zelo privlačna za ekonomske migrante, pa ne le kot tranzitna, ampak tudi vse bolj kot ciljna država.

2.1 Tujci na slovenskem trgu delovne sile

S trgom delovne sile označujemo stičišče med ponudbo in povpraševanjem po delovni sili oziroma po delu. Ekonomski subjekti, ki nastopajo na trgu delovne sile, so ponudniki le-te, torej iskalci zaposlitve in podjetja oziroma delodajalci kot povpraševalci po delovni sili. Ko govorimo o delovni sili kot o predmetu menjave, čigar cena se, tako kot vsaka druga, oblikuje na trgu, ne smemo pozabiti, da je delovna sila neodtujljiva lastnost človeka⁴ in kot taka zahteva večjo previdnost pri obravnavi. Ravno zaradi tega je intervencija države na tovrstnem trgu nepogrešljiva. Z zakoni država ščiti pravice in predpisuje dolžnosti za oba nastopajoča subjekta, ko pa tržni mehanizmi odpovejo, lahko država s svojimi ukrepi regulira usklajevanje ponudbe in povpraševanja po delovni sili.

---

³ Njihov status ureja poseben zakon in sicer zakon o urejanju statusa državljanov drugih držav naslednic nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji, ki za tiste osebe, ki niso pridobile državljanstva Republike Slovenije, predvideva poenostavljen postopek pridobitve dovoljenja za stalno prebivanje.

⁴ »Z delovno silo ali delovno zmožnostjo razumemo skupnost fizičnih in duševnih sposobnosti, ki z njimi razpolaga telesna, živa osebnost človeka in jih spravlja v gibanje, kadarkoli producira uporabne vrednosti katerekoli vrste« (Marx v Svetlik, 1984: 28).

V Sloveniji so se na začetku devetdesetih let dogajale velike gospodarske, politične in družbene spremembe, kakršne narekuje svetovni proces globalizacije. Prestrukturiranje gospodarstva v tem obdobju je vplivalo tudi na trg delovne sile. Pojavila se je potreba po novih znanjih in sposobnostih delovne sile. Kljub veliki stopnji brezposelnosti med ponudniki delovne sile ni bilo takšnih, ki bi zadovoljili povpraševanje delodajalcev po specifičnih znanjih in sposobnostih. Izobraževalni sistem ni mogel dovolj hitro reagirati na nastale spremembe (glej Ignjatović 2002: 21). Nova tehnologija je povzročila tako imenovano strukturno nezaposlenost, ki je ena izmed temeljnih značilnosti sodobnega slovenskega trga delovne sile. Poleg tega je zanj značilno zmanjševanje števila aktivnih prebivalcev (zaradi staranja prebivalstva), nefleksibilnost in relativno visoka stopnja brezposelnosti (glej Ignjatović 2002: 29), kar vse kaže na to, da bo priseljevanje tujih delavcev za Slovenijo v prihodnosti še vedno potrebno.

Migracijski tokovi so vsekakor pomemben dejavnik vpliva na ponudbo delovne sile. Z njihovim uravnavanjem je možno učinkovito vplivati predvsem na kakovost ponudbe delovne sile. Čeprav je običajno tako, da migrirajo slabše izobraženi, se lahko priliv takšne delovne sile zakonsko regulira ali celo prepove in se odprejo vrata izobraženim, visoko usposobljenim ekonomskim migrantom. Priseljenci predvsem nudijo poceni delovno silo, tako da se pojavlja bojazen, da bodo preplavili trg delovne sile in bodo domači delavci ostali brez dela. Zato se od države pričakuje, da bo s sprejemom ustreznih ukrepov zaščitila domačo delovno silo.

Takšno uravnavanje priliva tuje delovne sile je možno razumeti tudi kot omejevanje temeljnih človekovih pravic in svoboščin. Ena izmed njih določa da “vsakdo lahko svobodno zapusti katerokoli državo, vključno tudi lastno” (Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin s protokoli, 1999: 28). Pri tem pa Felicita Medved opozarja na sledeče: “Številni mednarodni instrumenti posamezniku priznavajo pravico emigriranja iz katere koli države, vključno lastne, vendar mu ne priznavajo korelativno enake pravice do vstopa v tujo državo” (Medved, 1998: 12). Namreč “odločitev glede sprejema tujca je v pristojnosti posamezne države” (Medved, 1998: 12) na katero tujci nimajo vpliva. Tako imenovana druga generacija človekovih pravic zajema tudi pravico do dela (Medved, 1998: 10), ki ne bi smela izključevati ljudi glede na državljanstvo ali glede na doseženo stopnjo izobrazbe. Pa vendar je v realnosti tako “da so nekatere človekove pravice opredeljene tako, da se pravzaprav končajo na mejah države ali

državljanstva” (Medved, 1998: 17). Če se torej država odloči, da bo tujca sprejela, potem se od nje pričakuje vsaj to, da mu bo omogočila najti delo ali zaposlitev, saj delo ni le vir zasluzka, ampak tudi pomemben način družbene participacije (Gazdić, 2001: 94).

2.1.1 Strukturna brezposelnost

O strukturni brezposelnosti govorimo takrat, ko hkrati z naraščanjem brezposelnosti narašča tudi število nezasedenih delovnih mest. “Pokritje brezposelnosti z neustreznimi delovnimi mesti pomeni, da med ponudbo delovne sile in povpraševanjem po njej prihaja do določenih neskladij. Delovne sposobnosti iskalcev zaposlitve ne ustrezajo zahtevam prostih delovnih mest” oziroma “delovna mesta niso prilagojena sposobnostim ljudi” (Svetlik, 1984: 165-166).

Križanič kot možno sredstvo, s katerim bi se lahko rešil problem strukturne brezposelnosti, navaja aktivno politiko zaposlovanja, predvsem s prekvalifikacijo in dokvalifikacijo brezposelnih oseb (glej Križanič 2002: 100). Glede na to, da je stopnja brezposelnosti v Sloveniji relativno visoka, se na prvi pogled zdi, da bi lahko bili ukrepi aktivne politike zaposlovanja učinkoviti in bi se na ta način število brezposelnih oseb resnično lahko zmanjšalo. Na drugi strani bi se neskladje na trgu delovne sile lahko razrešilo tudi z `uvozom` tuje delovne sile, katere znanja in sposobnosti ustrezajo prostim delovnim mestom. Z vidika zaščite domačih iskalcev zaposlitve se zdi logično in bolj ustrezno najprej poskusiti s prekvalifikacijo in dokvalifikacijo brezposelnih oseb. Tako so razmišljali tudi na zavodu za zaposlovanje in so leta 1997 začeli z izvajanjem programa nadomeščanja tuje delovne sile z domačimi brezposelnimi. Kot je v pogovoru dejal gospod Miha Šepec, vodja službe za zaposlovanje tujcev na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje, ta program ni dosegel zelenega učinka. Tujci pri nas namreč večinoma opravljajo dela, za katera so značilni zlasti težki delovni pogoji, slabše plačilo, delo poteka približno deset ur na dan in šest (pa tudi sedem) dni na teden. Večina domačih delavcev pa ni pripravljena delati pod takšnimi pogoji. Težko zaposlivi se zato pri programih pre-oziroma dokvalifikacije raje odločajo za druge poklice in tako delodajalci, ki za nemoten potek dela potrebujejo ustrezne kadre, še naprej zaposlujejo tujo delovno silo.

Dosedanji ukrepi za zmanjšanje strukturne brezposelnosti so očitno premalo učinkoviti. Problema se bo potrebno lotiti s širšega vidika. Najbrž bo potrebno tesnejše sodelovanje šolstva z gospodarskimi institucijami. Do takrat pa bodo v Sloveniji prosta delovna mesta, za katera ni ustreznih domačih iskalcev zaposlitve oziroma jih le-ti niso pripravljene zasesti, še naprej zasedali tujci.

Zmotno je mišljenje, da tujci odžirajo delo slovenskim državljanom, ampak je pravzaprav tako, da tujci opravljajo predvsem tista dela, katerih se domači delavci otepajo. Ekonomski migranti, ki pri nas zakonito bivajo in delajo, ne vplivajo na relativno visoko stopnjo brezposelnosti, ampak le zapolnjujejo delovna mesta, ki bi brez njih ostala nezasedena. Namesto, da bi jih obravnavali kot dobrodošlo in potrebno pomoč, so še vedno v podrejenem položaju in nemalokrat žrtve diskriminacije. Od njih se pričakuje, da se bodo prilagodili novemu družbenemu okolju. Pri tem pa pozabljamo, da se z njihovim prihodom naše družbeno okolje spremeni, torej bi se morali začeti prilagajati tudi mi. Brez obojestranskega razumevanja in vzpostavljanja enakovrednih odnosov bo proces integracije tujcev potekal moteno in neučinkovito. Kako pomembno je, da se imigranti vključijo in integrirajo v državo sprejemnico, razlaga tudi sociologinja Saskia Sassen: “Ker si nobena družbena skupnost ne želi segregiranih in izločenih posameznikov, ki bi se hkrati počutili kot žrtve in kot sovražniki, jim mora država omogočiti, da zaživijo skupaj z okoljem, v katerega so prišli” (Trampuš, 2002: 31). Omenjena vodilna strokovnjakinja za globalizacijo ponuja tudi način, kako olajšati proces integracije in se znebiti predsodkov ter pravi: “Sprejemanje drugačnosti mora postati del kolektivne imaginacije, urejanje tega vprašanja pa se mora z ideološkega polja premakniti v sfero politike in izobraževanja” (Trampuš, 2002: 32).

V nadaljevanju si bomo za lažje razumevanje problema strukturne brezposelnosti ogledali, v katerih dejavnostih najpogosteje najdemo tujo delovno silo, v kolikšnem obsegu in od kod tujci prihajajo ter kakšna je njihova izobrazba.

2.2 Razlogi in področja zaposlovanja tujcev

Razlogi zaposlovanja tujcev so različni, pa vendar med seboj zelo povezani. Nekateri so posledica stanja na trgu delovne sile, drugi pa izhajajo iz lastnosti same tuje delovne sile.

Temeljni razlogi zaposlovanja tujcev so sledeči:

- pritisk delodajalcev zaradi strukturnih neskladij (pomanjkanje ustreznih domačih iskalcev zaposlitve);
- nizka cena tuje delovne sile;
- nepripravljenost naših delavcev za določena dela oziroma pripravljenost tujcev za delo v slabših razmerah;
- potrebe po sezonskem zaposlovanju;
- zaposlovanje tujcev zaradi njihove strokovne usposobljenosti.

Strukturna neskladja med ponudbo in povpraševanjem po delovni sili se pojavljajo v nekaterih panogah oziroma dejavnostih, možno pa je zaznati tudi regijska neskladja. Gradbeništvo je ena izmed panog, za katero je že dalj časa značilno pomanjkanje domače delovne sile in tako predstavlja področje, kjer se tujci najpogosteje zaposlujejo. Iz spodnje tabele je to tudi jasno razvidno (naj opozorim, da je izdanih 12.000 delovnih dovoljenj za delo v gradbeništvu le približna številka, medtem ko so števila izdanih delovnih dovoljenj za druga področja točna). Poleg gradbeništva je obsežno tudi sezonsko delo tujcev v kmetijstvu, v manjšem številu pa se tujci zaposlujejo v kovinarstvu, trgovini, komunali, gostinstvu, tekstilni industriji, idr. (Šepec 2003: 3).

Tabela 2.1: Število dovoljenj za zaposlitev in dovoljenj za delo po panogah v letu 2002

Področje zaposlitve	Število izdanih delovnih dovoljenj
Gradbeništvo	12.000
Trgovina	2.443
poslovne storitve	1.739
Kmetijstvo	1.665
Gostinstvo	1.280
proizvodnja kovin	1.118
SKUPAJ	20.245

Vir: Zavod za zaposlovanje (Šepec 2003: 3)

Upoštevajoč dejstvo, da so tujci večinoma ekonomski priseljenci iz gospodarsko slabše razvitih držav, lažje razumemo, da so pripravljeni opravljati vsakršna dela, tudi za manjše plačilo in v težkih delovnih pogojih. Zaradi tega in svoje fleksibilnosti so primerna skupina delavcev, katere domači delodajalci radi zaposlujejo. Da bi pritegnili domače delavce, bi morali delodajalci ponuditi boljše plačilo in izboljšati delovne pogoje, ker pa bi to za delodajalce hkrati pomenilo zmanjšanje dobička, niso pripravljeni ničesar spreminjati. Tukaj bi morala bolj odločno nastopiti država, predvsem odgovorna ministrstva, in sprejeti ukrepe, ki bi dolgoročno povečali zaposlovanje domačih delavcev v sedaj nepriljubljenih panogah.

Vse hitrejši tehnološki razvoj zlasti na področju informacijske tehnologije zahteva strokovnjake različnih profilov, katerih pa pri nas, tako kot tudi drugod po svetu, še vedno primanjkuje. Kot dodatno oviro pri zaposlovanju `tujih sivih celic` se vse pogosteje navaja tudi slovenska zakonodaja (glej Trampuš 2000: 28), ki ureja zaposlovanje tuje delovne sile, saj le-ta ne predvideva poenostavljenih postopkov pri zaposlovanju strokovnjakov⁵. Ravno nasprotno - vloži za pridobitev delovnega dovoljenja morajo strokovnjaki priložiti nostrificirane dokumente, ki dokazujejo doseženo stopnjo izobrazbe, kar pa draži in predvsem podaljšuje postopek pridobitve delovnega dovoljenja. Kot je v pogovoru zatrdil vodja službe za zaposlovanje tujcev na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje, so tudi za to našli rešitev, saj so enotam zavoda, ki izdajajo delovna dovoljenja dali navodila, da za prvo izdajo delovnega dovoljenja zadostuje že dokazilo o vloženem zahtevku za nostrifikacijo, saj sam postopek nostrifikacije traja od treh mesecev pa tudi do enega leta.

Da je zaposlovanje tujih strokovnjakov postalo lažje, ugotavlja tudi Grega Strban, ki pravi, da "so pogoji, ki jih mora izpolnjevati delodajalec, ki želi zaposliti tujega profesorja, raziskovalca ali znanstvenika (in nekatere druge kategorije delavcev) milejši od splošnih pogojev" (Strban, 2001: 251). Poleg tega za naštete strokovnjake "velja, da njihova zaposlitev, zaradi narave dela ni vezana na trg dela. Tako ni potrebno preverjati, ali so na

---

⁵ Sedaj veljavni zakon o zaposlovanju in delu tujcev kot eno izmed kategorij tujcev, ki se pri novem zaposlovanju obravnavajo prednostno, navaja tudi tujce s strokovno izobrazbo na področju deficitarnih poklicev. (ZZDT, UL 66/2000: 8214).

razpolago ustrezne domače osebe in ali bi zaposlitev tujca negativno vplivala na trg dela” (Strban, 2001: 251).⁶

2.3 Obseg zaposlovanja tujcev od osamosvojitve do danes

Pri prikazu obsega zaposlovanja tujcev se bom omejila na obdobje od leta 1992 naprej, ko že imamo zbrane podatke o številu tujcev z veljavnimi delovnimi dovoljenji, na podlagi katerih so se lahko zaposlili, oziroma so lahko opravljali delo na ozemlju Republike Slovenije.

Število tujcev, ki so zaposleni ali delajo v Sloveniji, bom prikazala skozi število veljavnih delovnih dovoljenj⁷ na zadnji dan v letu. Delovno dovoljenje je namreč temeljni pogoj, na podlagi katerega se tujec lahko zaposli ali opravlja delo v Republiki Sloveniji. Kot je iz tabele razvidno, obstaja več različnih vrst delovnih dovoljenj. Več o posameznih vrstah delovnih dovoljenj bo govora v nadaljevanju diplomskega dela in sicer v tistem delu, kjer bom predstavila zakonsko ureditev zaposlovanja tujcev.

Za boljše razumevanje tabele je potrebno razložiti, da je v drugem stolpcu tabele zapisano število veljavnih delovnih dovoljenj na vlogo delodajalca na zadnji dan v letu. Osebna delovna dovoljenja so delovna dovoljenja, ki se izdajajo na vlogo tujca in se delijo na osebna delovna dovoljenja za določen čas ter osebna delovna dovoljenja za nedoločen čas. Leta 2000 je bil sprejet nov zakon o zaposlovanju in delu tujcev, ki je uvedel drugačno delitev delovnih dovoljenj. Tako se delovna dovoljenja na vlogo delodajalca delijo na dovoljenja za zaposlitev (d.z.z.) in dovoljenja za delo (d.d), medtem ko delitev osebnih delovnih dovoljenj ostaja enaka.

---

⁶ Obstoj domačih ustreznih kandidatov je osnovni kriterij, na podlagi katerega se odloča, ali se lahko zaposli tujega delavca. Več o tem bo govora v tistem delu diplomske naloge, kjer bom predstavila zakonodajo in predpise, ki urejajo zaposlovanje tujcev v Sloveniji.

⁷ Število vseh izdanih delovnih dovoljenj v posameznem letu ne predstavlja povsem realne slike zaposlovanja tujcev v Sloveniji, če upoštevamo, da se delovna dovoljenja obnavljajo ali so izdana za krajše obdobje. Število veljavnih delovnih dovoljenj na določen dan v letu pa nam pove kolikšno je dejansko tujcev, ki se na tisti dan nahajajo v Sloveniji z namenom zaposlitve oziroma dela. Zato bom v nadaljevanju skušala prikazati vsa števila delovnih dovoljenj na zadnji dan v tednu, da bodo podatki lahko primerljivi.

Tabela 2.2: Obseg veljavnih delovnih dovoljenj v letih od 1992 do 2002

Datum: 31.12.	Delovna dovoljenja		Osebna d.d. za nedoločen čas	Osebna d.d. za določen čas	Vsa dovoljenja
1992	4.429		13.352	18.853	36.643
1993	17.011		13.663	871	31.545
1994	20.906		13.660	801	35.367
1995	23.504		13.727	716	37.947
1996	23.804		13.738	653	38.194
1997	20.883		13.744	661	35.287
1998	20.373		13.693	702	34.768
1999	22.965		13.680	1.146	37.791
2000	24.429		13.668	2.223	40.320
2001	16.434 d.z.z.	2.408 d.d.	10.683	4.407	33.932
2002	13.580 d.z.z.	4.484 d.d.	12.405	5.590	36.059

Vir: Zavod RS za zaposlovanje. (Šepec 2003: 5)

Večina delovnih dovoljenj v letu 1992 je bila izdana na osnovi prehodnih določil zakona o zaposlovanju tujcev, ki je za delavce iz območja bivše Jugoslavije določal olajšan postopek pridobivanja delovnih dovoljenj. Temeljna pogoja za pridobitev delovnih dovoljenj za te delavce sta bila obstoj delovnega razmerja na dan uveljavitve zakona o zaposlovanju tujcev in vložitev prošnje v roku 90-dni dni po uveljavitvi zakona (ZZT, UL 33/1992: 2170-2171). Nadaljnja pridobitev oziroma obnovitev delovnih dovoljenj pa je bila odvisna od razmer na trgu dela (obstoj domačih iskalcev zaposlitve) in interesov delodajalcev. Tako se je zgodilo, da je večina tujcev z osebnimi delovnimi dovoljenji za določen čas (eno leto) že v naslednjem letu delala v Sloveniji na podlagi delovnega dovoljenja na vlogo delodajalca. Res pa je tudi to, da se je veliko število oseb vrnilo v domovino in je tako prišlo do precejšnjega zmanjšanja teh dovoljenj.

Kot sem že omenila, je Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje leta 1997 začel izvajati program nadomeščanja tujcev z domačimi delavci, kar je imelo za posledico zmanjšanje števila izdanih delovnih dovoljenj leta 1997 in 1998. Vendar zmanjšanje obsega

zaposlovanja tujcev ne gre pripisati le omenjenemu programu, ampak tudi uveljavitvi novega navodila o izvajanju zakona o zaposlovanju tujcev, ki je zahtevalo dopolnjeno vsebino in obliko vlog za pridobitev delovnega dovoljenja. Navodilo je uvedlo vsebinsko strožji postopek in precej dodatne dokumentacije, na kar so se delodajalci odzvali z zmanjšanjem števila vlog za pridobitev delovnih dovoljenj.

Naj le še kot zanimivost omenim delež žensk med tujci, ki so zaposleni v Sloveniji. Glede na to v katerih dejavnostih se tujci najpogosteje zaposlujejo, najbrž ne preseneča podatek, da je delež žensk med tujci z veljavnimi delovnimi dovoljenji zelo nizek in sicer približno 15% (ZRSZ Število veljavnih delovnih dovoljenj za Slovenijo na dan 31.12. 2002).

2.4 Izobrazbena in narodnostna struktura tujcev

Tudi pri prikazu izobrazbene in narodnostne strukture tujcev zaposlenih v Sloveniji bom število tujcev prikazala skozi število veljavnih delovnih dovoljenj. Zaradi lažje predstave se bom omejila na podatke iz leta 2002 in bom to leto razumela kot reprezentativno leto, s predpostavko, da od leta 1992 do sedaj ni prišlo do nekih bistvenih sprememb pri podatkih o stopnji izobrazbe in državljanstvu tujcev, kar je v pogovoru potrdil tudi vodja službe za zaposlovanje tujcev na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje.

Tabela 2.3: Število veljavnih delovnih dovoljenj na dan 31.12.2002 po stopnjah izobrazbe

	neznan poklic	stopnja izobrazbe							skupaj
		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII+.	
št. del. dovoljenj	2307	16262	4832	239	8371	2255	446	1396	36108
v %	6,4	45	13,4	0,7	23,2	6,2	1,2	3,9	100

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.

Potem, ko smo si ogledali razloge in področja zaposlovanja tujcev, ni presenetljivo dejstvo, da je izobrazbena struktura teh delavcev nizka. Prevladujejo nizko kvalificirani delavci od I. do IV. stopnje izobrazbe, kar je odraz dejanskih potreb po nekvalificirani delovni sili v preteklih letih in tudi v sedanjem obdobju. Obstajajo tudi potrebe po visoko usposobljeni delovni sili, vendar je to povpraševanje težko zadovoljiti, saj takšnih delavcev primanjkuje povsod po svetu in ne le pri nas.

Glede na državljanstvo oziroma narodnost prevladujejo delavci, ki prihajajo z ozemlja nekoč skupne države Jugoslavije, ki predstavljajo več kot 90% vseh tujih delavcev. Pred osamosvojitvijo Slovenije so bili ti ljudje del skupne delovne sile⁸, po razpadu SFR Jugoslavije, pa so zaradi različnih razlogov pridobili status tujca.

Tabela 2.4: Število veljavnih delovnih dovoljenj na dan 31.12.2002 po državljanstvu

država	število veljavnih delovnih dovoljenj v letu 2002	delovna dovoljenja v %
Bosna in Hercegovina	17499	48,5
Hrvaška	6794	18,9
ZR Jugoslavija	5527	15,3
Makedonija	3313	9,2
Ostalo	2975	8,1

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje

⁸ Velik delež te skupne delovne sile je pridobil državljanstvo Republike Slovenije.

3. PREGLED ZAKONODAJE IN PREDPISOV, KI UREJAJO ZAPOSLOVANJE TUJCEV V REPUBLIKI SLOVENIJI

3.1 Ureditev zaposlovanja tujcev ob osamosvojitvi Slovenije

Osamosvojitve Slovenije je zahtevala zakonsko ureditev položaja že zaposlenih delavcev iz drugih delov nekdanje Jugoslavije, ki niso pridobili slovenskega državljanstva, ter ureditev novega zaposlovanja tujcev, kjer je bilo potrebno upoštevati bistveno spremenjene okoliščine na trgu delovne sile.

Prvi slovenski zakon o tujcih, ki je začel veljati 25. junija 1991, je urejal zadeve v zvezi z izdajanjem delovnega oziroma poslovnega vizuma, ki sta veljala kot dovoljenje za začasno prebivanje za tujce, ki so delali na območju Republike Slovenije. Za pridobitev delovnega vizuma je moral tujec “priložiti dokazilo o tem, da bo v državi sklenil delovno razmerje oziroma opravljal določeno delo” (Zakon o tujcih, UL 1/1991: 11). Poslovni vizum pa je bil namenjen tujcem za opravljanje dejavnosti, predvidene s predpisi, ki urejajo tuja vlaganja in zunanjetrgovinskega poslovanja in za opravljanje strokovnega dela. Oba vizuma sta bila izdana za čas trajanja delovnega razmerja oziroma čas opravljanja dejavnosti, za katero je bil vizum izdan. (Zakon o tujcih, UL 1/1991: 11).

Pogoje, pod katerimi je lahko tujec delal v Sloveniji, je določal zakon o zaposlovanju tujcev iz leta 1992. Kot temeljni pogoj za sklenitev delovnega razmerja s tujcem oziroma temeljni pogoj, ki je moral biti izpolnjen, da je tujec lahko opravljal delo, je zakon določal delovno dovoljenje. Delovno dovoljenje se je tujcu lahko izdalo le pod pogojem, da v evidenci brezposelnih oseb ni bilo ustreznega domačega kandidata za prosto delovno mesto. Vlogo za izdajo delovnega dovoljenja je lahko vložil delodajalec ali tujec sam. Tako je zakon ločeval delovno dovoljenje na vlogo delodajalca in delovno dovoljenje na vlogo tujca oziroma osebno delovno dovoljenje. Ta zakon je urejal tako novo zaposlovanje in delo tujcev pri nas, kot tudi status že zaposlenih delavcev iz tujih držav. (ZZT, UL 33/1992: 2169-2171)

3.1.1 Delovno dovoljenje na vlogo delodajalca

Zakon ni natančneje določal katerim `kategorijam` tujcev je bilo namenjeno tovrstno dovoljenje, razen 9. člena, ki pravi da za delovno dovoljenje na vlogo delodajalca šteje dovoljenje za sklenitev delovnega razmerja s tujcem, ki ga državnemu organu po posebnem zakonu izda ministrstvo, pristojno za upravo.

Tujec z delovnim dovoljenjem na vlogo delodajalca je lahko opravljal delo le pri delodajalcu, ki je zaprosil za dovoljenje, dovoljenje samo pa je bilo izdano za določen čas in sicer najdlje za dobo enega leta. (ZZT, UL 33/1992: 2169)

3.1.2 Osebno delovno dovoljenje

Osebno delovno dovoljenje je bilo namenjeno dnevnim delovnim migrantom, tujcem z dovoljenjem za stalno bivanje, ki so v Sloveniji bivali več kot 10 let ter tujcem, ki so imeli status begunca (za slednje je zakon določal, da imajo pri zaposlovanju prednost pred ostalimi tujci). Za osebno delovno dovoljenje se je štelo tudi obrtno dovoljenje oziroma dovoljenje za opravljanje samostojne poklicne dejavnosti ter poslovni vizum. (ZZT, UL 33/1992: 2169-2170)

V prehodnih določbah je zakon določal, da za osebno delovno dovoljenje (za dobo enega leta ali za nedoločen čas) pod določenimi pogoji lahko zaprosijo državljani drugih republik nekdanje SFRJ. Tako je prednostno uredil status delavcev, ki so že dalj časa živeli in delali v Sloveniji.

Natančna "vsebina in oblika vloge za pridobitev delovnega dovoljenja, način vodenja evidence o izdanih dovoljenjih in tujcih, zaposlenih v Republiki Sloveniji ter način obveščanja o sklenitvah in prenehanju delovnega razmerja s tujci" so bili zapisani v navodilu o izvajanju zakona o zaposlovanju tujcev, ki je bilo objavljeno 10. julija 1992 v Uradnem listu. Istoimensko navodilo, je sledilo leta 1997, z njegovo objavo pa je prenehalo veljati navodilo iz leta 1992. Po kasnejšem navodilu je bilo potrebno priložiti k prošnji za izdajo delovnega dovoljenja na vlogo delodajalca še več prilog, ki so dokazovale izpolnjevanje pogojev prosilca (delodajalca) in dokazil o izpolnjevanju pogojev tujca (glej

Navodilo o izvajanju zakona o zaposlovanju tujcev, UL 54/1997). V primerjavi s prejšnjim navodilom o izvajanju zakona o zaposlovanju tujcev je to najbrž predstavljalo večje breme tako za delodajalca kot za tujca, po drugi strani pa so strožja pravila verjetno omogočala boljši nadzor tako delodajalcev kot tudi tujcev še pred izdajo delovnega dovoljenja. Z dolgotrajnimi in relativno dragimi postopki izdajanja delovnih dovoljenj je mogoče omejiti pretiran priliv tujih delavcev in na ta način spodbuditi delodajalce, da naredijo delovna mesta bolj privlačna za domače iskalce zaposlitve.

3.2 Veljavni predpisi, ki urejajo zaposlovanje tujcev v Republiki Sloveniji

Trenutno veljavni predpisi, ki urejajo zaposlovanje tujcev v Republiki Sloveniji so sledeči:

- Zakon o zaposlovanju in delu tujcev (Uradni list RS, št. 66/2000),
- Pravilnik o postopkih in dokazilih za odločanje o izdaji delovnih dovoljenj ter o obliki in vsebini posamezne vrste delovnega dovoljenja (Uradni list RS, št. 2/2001),
- Pravilnik o postopku prijave in objave prostega delovnega mesta ter načinu sporočanja podatkov Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje (Uradni list RS, št. 50/99).
- Pravilnik o postopku prijave in odjave dela tujcev (Uradni list RS, št. 7/2001)
- Odredba o določitvi primerov, ko zaposlitev tujca zaradi narave dela ni vezana na trg dela (Uradni list RS, št. 7/2001)
- Sklep o določitvi višine nadomestila posebnih stroškov (Uradni list RS, št. 8/2001)
- Zakon o tujcih (Uradni list RS, št. 61/99, 87/2002, prečiščeno besedilo 108/2002),
- Zakon o upravnih taksah (ZUT) (Uradni list RS, št. 8/2000, spremembe in dopolnitve - 44/2000, 81/2000),
- Odredba o računih ter načinu vplačevanja in razporejanja javnofinančnih prihodkov (Uradni list RS, št. 81/94, 48/99, 74/99, 110/99, 37/2000, 100/2000),
- Zakon o splošnem upravnem postopku (Uradni list RS, št. 80/99, spremembe in dopolnitve 70/2000),

- Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (Uradni list RS, št. 5/91, 17/91, 12/92, 71/93, 2/94, 38/94, 80/97, 69/98, 67/2002),
- Zakon o delovnih razmerjih (Uradni list RS, št. 14/90, 5/91, 29/92, 71/93, 2/94, 19/94, 38/94, 29/95, 42/2002),
- Pravilnik o vsebini in načinu vodenja evidenc s področja zaposlovanja (Uradni list RS, št. 17/99).

Vir: Pravni viri. Veljavni predpisi.

V nadaljevanju si bomo bolj podrobno ogledali nekatere izmed naštetih predpisov. Med njimi je vsekakor najpomembnejši zakon o zaposlovanju in delu tujcev kot poseben predpis, ki določa posebne pogoje pri zaposlovanju in delu tujcev.

3.2.1 Zakon o tujcih

Z novim zakonom o tujcih, ki je začel veljati 15. avgusta 1999, so bili odpravljeni poslovni in delovni vizumi in so bili nadomeščeni z dovoljenjem za prebivanje. Tako tujec poleg delovnega dovoljenja nujno potrebuje tudi dovoljenje za prebivanje zaradi zaposlitve in dela. Dovoljenje za začasno prebivanje zaradi "zaposlitve, samozaposlitve in dela, opravljanja dela ali opravljanja kakšne samostojne poklicne ali druge pridobitne dejavnosti" (Zakon o tujcih, 1999: 75) se lahko izda v kolikor zakonsko določeno število (kvota) dovoljenj za prebivanje⁹, ki se jih lahko tujcem v tekočem letu izda, še ni izkoriščeno.

Na tej osnovi pa je bil julija 2000 sprejet tudi novi zakon o zaposlovanju in delu tujcev, ki je tovrstno zaposlovanje uredil bistveno bolj na podlagi vsebinske presoje ustreznosti zaposlovanja tujcev in omogočil državi aktivnejšo regulacijsko vlogo pri urejanju novega zaposlovanja tujcev, na drugi strani pa upošteval tudi integriranost tujcev v okolje in druge navezne okoliščine, ki za določene kategorije tujcev omogočajo tudi enostavnejši postopek oziroma izdajo trajnejših delovnih dovoljenj (Šepec, 2001: 257).

---

⁹ Po zakonu o tujcih Vlada RS »posebej določi število dovoljenj za prebivanje, ki se izdajo tujcem zaradi zaposlitve in dela, opravljanja samostojne poklicne dejavnosti ali druge pridobitne dejavnosti, sezonskega

Poleg tega je tujec moral imeti delovno dovoljenje ali izpolnjevati pogoje, ki so bili za opravljanje posameznih dejavnosti določeni z zakoni in drugimi predpisi. (Zakon o tujcih, 1999: 75)

3.3 Zakon o zaposlovanju in delu tujcev ter njegove osnovne značilnosti

Zakon o zaposlovanju in delu tujcev je začel veljati 10. avgusta 2000, uporabljati pa se je začel 1. januarja 2001. Izjema je 3. člen (Uporaba zakona), ki se uporablja od dneva uveljavitve zakona (ZZDT, UL 66/00: 8223). Zakon se je začel pozneje uporabljati zaradi številnih sprememb, ki jih je prinesel in zaradi drugačnega postopka urejanja zaposlovanja in dela tujcev.

”Nov zakon ureja področje zaposlovanja tuje delovne sile ob upoštevanju sprejetih načel politike zaposlovanja v državah članicah EU, obenem pa odpravlja pomanjkljivosti, ki so se pokazale v praksi ob izvajanju starega zakona” (Belopavlovič, 2000: 16). Ta zakon za razliko od prej veljavnega zakona o zaposlovanju tujcev iz leta 1992 bolj celovito in natančno ureja zaposlovanje in delo tujcev pri nas, pri tem pa upošteva širšo imigracijsko politiko¹⁰ in močnejše poudarja zaščito (nacionalnega) gospodarskega interesa.

Osnovne značilnosti zakona o zaposlovanju in delu tujcev:

- omejuje število tujcev na trgu dela oziroma določa najvišje število tujih delavcev v Sloveniji,
- celovito pokriva vse dejavnosti tujcev,
- državi je dodelil večjo vlogo pri regulaciji novega zaposlovanja tujcev,
- drugače obravnava novo zaposlovanje tujcev,
- uvedel je nove vrste delovnih dovoljenj,
- določil je dodatne kriterije za izdajo delovnih dovoljenj,
- uvedel je strožje kazni in strožji nadzor nad kršitvami,
- določil obveznost prijave začetka in konca dela tujcev.

---

dela ter zaradi opravljanja čezmejnih storitev; pri tem upošteva stanje in gibanja na trgu delovne sile ter potrebe in interese Republike Slovenije po delovni sili na posameznih področjih« (Zakon o tujcih, 1999: 65).

¹⁰ Več o tem in politiki zaposlovanja v državah članicah EU bom govorila v tretjem delu diplomske naloge – Zaposlovanje tujcev in slovenska migracijska politika.

V nadaljevanju si bomo bolj podrobno ogledali vsako izmed naštetih novosti zakona o zaposlovanju in delu tujcev.

3.3.1 Omejitev števila tujcev na trgu dela

Novi zakon o zaposlovanju in delu tujcev je z določitvijo najvišjega števila tujcev uveljavil kvotni sistem urejanja tovrstnega zaposlovanja. Kvota delovnih dovoljenj se določa letno, v skladu z migracijsko politiko in ob upoštevanju razmer na trgu dela. Čeprav je za kvoto določeno, da ne sme presegati 5% aktivnega prebivalstva¹¹, bo dejansko število tujih delavcev v Sloveniji precej višje od zakonsko določene kvote, saj se v kvoto ne všteva:

- tujcev, ki imajo osebna delovna dovoljenja,
- tujcev, ki imajo na podlagi sporazuma z Evropsko unijo enak položaj kot naši državljani, in
- poslovodnih delavcev. (ZZDT, UL 66/2000: 8213-8214)

Kvotno urejanje zaposlovanja in dela tujcev ni edina vrsta omejitve, ki jih je prinesel ZZDT. “Vlada lahko poleg kvote določi tudi omejitve in prepovedi zaposlovanja ali dela tujcev po regijah, področjih dejavnosti, podjetjih in poklicih, kakor tudi omeji ali prepove pritek novih tujih delavcev v celoti ali iz določenih regionalnih področij, kadar je to utemeljeno z javnim ali splošnim gospodarskim interesom” (ZZDT, UL 66/2000: 8213). ZZDT tudi navaja razloge za sprejem teh ukrepov:

- *sprejem mednarodnega sporazuma, na podlagi katerega se zmanjšajo potrebe po zaposlovanju tujih delavcev,*
- *naraščajoči trendi brezposelnosti,*
- *zmanjšanje potreb po tujih delavcih zaradi programov aktivne politike zaposlovanja,*
- *ocena, da se tujci po izteku veljavnosti dovoljenj ne bodo mogli vrniti v matično državo,*
- *zahteve pristojne zbornice ali reprezentativnih sindikatov na ravni države, utemeljene z izgubo delovnih mest v posameznih sektorjih.*

(ZZDT, UL 66/2000: 8214)

---

¹¹ Februarja 2003 je bilo v Sloveniji 776.819 aktivnih prebivalcev (Delovno aktivno prebivalstvo, <http://www.gov.si/interispo/zaposleni/letnipodatki.htm>), torej bi bilo možno izdati približno 38.840 delovnih dovoljenj.

3.3.2 Celovito pokrivanje vseh dejavnosti tujcev

Medtem ko je zakon o zaposlovanju tujcev iz leta 1992 urejal le opravljanje dela na podlagi pogodbe o zaposlitvi in pogodbe o delu, novi zakon zajema tudi ostale oblike dela tujcev in sicer:

- čezmejno izvajanje storitev tujih podjetij z napotenimi delavci,
- nameščanje tujih delavcev,
- usposabljanje in izpopolnjevanje,
- sezonsko delo,
- delo tujih poslovodnih delavcev,
- pogodbene storitve tujcev na podlagi dovoljenja za delo,
- pogodbene storitve tujcev na podlagi prijave dela (glej ZZDT, UL 66/2000: 8216-8220).

Za vsako izmed naštetih dejavnosti zakon natančno določa pogoje in ustrezno delovno dovoljenje.

3.3.3 Večja regulacijska vloga države

Z novim zakonom, ki ureja problematiko zaposlovanja in dela tujcev, je država dobila večjo vlogo pri regulaciji obsega zaposlovanja tujcev. Poleg zakonske določitve najvišjega števila tujih delavcev in osnovnega kriterija obstoja ustreznih domačih kandidatov, lahko vlada določi še dodatne omejitve glede zaposlovanja in dela tujcev, ki pa morajo biti utemeljene z javnim ali splošnim gospodarskim interesom. (ZZDT, UL 66/2000: 8213-8214). Tako se po novem zakonu zaposlovanje tujcev uravnava glede na dejansko stanje na trgu delovne sile in se tako delodajalcem onemogoča, da zaposlujejo tujo delovno silo le zaradi njene cenenosti. Delodajalci so tako na nek način prisiljeni narediti določena dela bolj privlačna za domačo delovno silo, predvsem z boljšim plačilom in izboljšanjem delovnih pogojev.

3.3.4 Nove vrste in pogoji za izdajo delovnih dovoljenj

Delovno dovoljenje tudi po novem zakonu še vedno ostaja temeljni pogoj za zaposlitev oziroma delo tujcev v Republiki Sloveniji.

Novi zakon loči med novim zaposlovanjem tujcev, kjer so določeni strožji postopki pri izdaji delovnega dovoljenja in urejanjem statusa tistih tujcev, ki so pri nas zaposleni že dalj časa. (ZZDT, UL 66/2000: 8214-8215). S tem ko zakon slednjim omogoča enostavnejši postopek izdaje delovnih dovoljenj, pokaže težnjo po integraciji te kategorije tujcev v našo družbo.

3.3.5 Strožje sankcioniranje kršitev

Zakon je podrobneje opredelil kršitve pri tovrstnem zaposlovanju in določil strožje kazni ter strožji nadzor nad kršitvami.

Zakon med drugim določa tudi prepoved izdaje delovnih dovoljenj za tiste delodajalce, ki so v določenem obdobju pred podajo vloge bili kaznovani za prekrške v zvezi z zaposlovanjem tujcev. (ZZDT, UL 66/2000:8214)

3.3.6 Obveznost prijave in odjave dela tujcev

Novi zakon je kot novost določil tudi obveznost prijave oziroma odjave dela tujcev in sicer kot "obvezen pogoj, ki velja za vse tujce, ki se zaposlijo ali delajo v Republiki Sloveniji na podlagi določb tega zakona" (ZZDT, UL 66/2000: 8220). Tovrstni postopek prijave in odjave zaposlitve in dela naj bi omogočil vodenje natančnejše evidence o zaposlenih tujcih. Postopek prijave in odjave dela je bolj podrobno določen v pravilniku o postopku prijave in odjave dela tujcev, ki je bil 1. februarja 2001 objavljen v Uradnem listu Republike Slovenije.

3.4 Delovno dovoljenje kot temeljni pogoj za zaposlitev tujca

Medtem ko je zakon o zaposlovanju tujcev iz leta 1992 ločil med delovnim dovoljenjem na vlogo delodajalca in delovnim dovoljenjem na vlogo tujca (osebnim delovnim dovoljenjem), zakon o zaposlovanju in delu tujcev iz leta 2000 delovna dovoljenja na vlogo delodajalca deli še naprej in tako loči tri vrste delovnih dovoljenj in sicer:

- osebno delovno dovoljenje,
- dovoljenje za zaposlitev, in
- dovoljenje za delo.

Za osebno delovno dovoljenje zaprosi tujec, za drugi dve obliki delovnih dovoljenj pa lahko zaprosi delodajalec, s čimer tujega delavca veže izključno nase. (ZZDT, UL 66/2000: 8214)

Različne oblike delovnih dovoljenj kažejo, da obstajajo razlike med kategorijami tujcev, ki so zaposleni oziroma opravljajo delo v Sloveniji.

3.4.1 Osebno delovno dovoljenje

Za osebno delovno dovoljenje velja, da se lahko izda za določen ali nedoločen čas in sicer neodvisno od stanja in razmer na trgu dela. Tujci z osebnim delovnim dovoljenjem se lahko zaposlijo pri kateremkoli delodajalcu oziroma ga lahko poljubno zamenjajo, lahko pa se tudi odločijo za samozaposlitev. Imetniki imajo torej prost dostop do trga dela in so izenačeni z domačimi iskalci zaposlitve. Izjeme pri tem so tujci, ki jim je izdano osebno delovno dovoljenje za opravljanje samostojne poklicne dejavnosti in za poslovanje v osebni gospodarski družbi, saj je v teh primerih delovno dovoljenje vezano izključno na namen, za katerega je bilo izdano.

Za delovno dovoljenje, ki se izda za določen čas z veljavnostjo enega leta, lahko zaprosijo begunci in tujci, ki izpolnjujejo pogoje za samozaposlitev.

Osebno delovno dovoljenje za dobo treh let se lahko izda pod določenimi pogoji ožjemu družinskemu članu slovenskega državljana ali ožjemu družinskemu članu tujca z osebnim

delovnim dovoljenjem za nedoločen čas, tujcu, ki je pet let nepretrgoma zaposlen pri istem delodajalcu, slovenskemu izseljencu ali njegovem potomcu do tretjega kolena v ravni črti in samozaposlenem tujcu, ki deluje v Sloveniji vsaj tri leta.

Osebno delovno dovoljenje za nedoločen čas se lahko izda tujcu, ki ima dovoljenje za stalno prebivanje. (ZZDT, UL 66/00: 8215)

3.4.2 Dovoljenje za zaposlitev

Dovoljenje za zaposlitev se pod določenimi pogoji izda na vlogo delodajalca, tujcu pa omogoča zaposlitev le pri tem delodajalcu. V vlogi delodajalec opredeli čas, za katerega potrebuje tujega delavca, ki pa ne sme biti daljši od enega leta. Izjemoma se tovrstno dovoljenje lahko izda za dobo dveh let šele po tem, ko zavod za zaposlovanje oceni, da v dveh letih med domačimi iskalci zaposlitve ne bo možno najti določenega poklicnega profila. Podaljšanje dovoljenja za zaposlitev praviloma ni možno, lahko pa delodajalec še pred potekom dovoljenja prosi za ponovno izdajo le-tega.

Ta oblika delovnega dovoljenja je vezana na stalne zaposlitvene potrebe in se izda pod pogojem, da zaposlitev tujca nima škodljivega vpliva na trg dela in da kvota, določena za zaposlitev tujcev, ni že (še) izkoriščena. (ZZDT, UL 66/00: 8215-8216)

3.4.3 Dovoljenje za delo

Dovoljenje za delo se izda na vlogo slovenskega ali tujega delodajalca in je časovno omejeno glede na namen dela. Dobijo ga lahko napoteni delavci¹² in sicer največ za tri mesece ter nameščeni tuji delavci¹³ do praviloma enega leta. Upravičeni do njega so tudi tujci na usposabljanju in izpopolnjevanju, velja pa do enega leta. Dovoljenje za delo se izdaja tudi za sezonsko delo tujcev, njegova časovna omejenost pa je odvisna od panoge

---

¹² »Napoteni delavec je fizična oseba, ki je v delovnem razmerju pri tujem delodajalcu v času izvajanja pogodbene storitve na ozemlju Republike Slovenije, in zanj delodajalec plačuje prispevke za socialno zavarovanje« (ZZDT, UL 66/2000: 8212).

¹³ »Tuji delodajalec lahko začasno premesti delavce iz kraja stalne zaposlitve v tujini na delo v podružnico v Republiki Sloveniji. V takem primeru mora tudi delodajalec pridobiti dovoljenje za delo, ki pa ni vezano na kvoto. Na tak način so lahko tuji delavci nameščeni v Republiki Sloveniji največ za eno leto, pod pogojem, da obstaja vzajemnost« (Penko Natlačen, 2001: 2).

oziroma dejavnosti, v kateri tujec opravlja delo. Dovoljenje lahko dobijo tudi tuji poslovodni delavci na podlagi pogodbenega razmerja, dokler jim traja mandat. Prav tako se dovoljenje za delo izdaja za individualne storitve tujcev. (ZZDT, UL 66/00: 8215-8219)

3.4.4 Sezonsko delo

Zapisala sem že, da novi zakon celovito pokriva vse dejavnosti tujcev ter natančneje opredeljuje in ureja posamezno obliko dela tujcev. Izmed vseh oblik dela¹⁴ (poleg opravljanja dela na podlagi pogodbe o zaposlitvi in pogodbe o delu) je sezonsko delo najbolj razširjeno, zato ga bom v nadaljevanju natančneje predstavila. Sezonsko delo je namreč tipičen primer, ki dokazuje, da je novo zaposlovanje tujcev odraz dejanskega stanja na trgu delovne sile. Novi zakon omogoča enostavnejši odziv na občasna in krajša neskladja na trgu dela, ki so posledica povečanega povpraševanja po delovni sili, potrebni za opravljanje dejavnosti sezonskega značaja. Delovna dovoljenja za sezonsko delo se namreč po novem zakonu izdajajo po precej lažjem postopku.

Zakon o zaposlovanju tujcev iz leta 1992 sezonskega dela tujcev posebej ne obravnava. Za opravljanje sezonskega dela je bilo potrebno vložiti prošnjo za izdajo delovnega dovoljenja na vlogo delodajalca.

Zakon o zaposlovanju in delu tujcev iz leta 2000 v 2. členu opredeljuje pojem sezonskega dela in pravi, da je to “občasna oblika dela, odvisna od menjave letnih časov” (ZZDT, UL 66/00: 8212). Po tem zakonu je sezonsko delo tujcev vključeno v kvoto delovnih dovoljenj, s katero se omejuje število tujcev na trgu dela in je “dopustno le v primeru, da je povpraševanje na trgu dela večje od ponudbe, kar je podlaga za letno oblikovanje kvote za te namene” (ZZDT, UL 66/00: 8218). Tujec, ki želi pri nas opravljati sezonsko delo, mora pridobiti dovoljenje za delo, ki se izda na vlogo delodajalca. Ker je delo tujcev v tem primeru vezano na določeno časovno obdobje v koledarskem letu, se mu dovoljenje za delo izda za določen čas in sicer za tri mesece brez možnosti podaljšanja. Prav tako pa tujcu, ki mu je poteklo dovoljenje za delo vezano na sezonsko delo, ne more biti izdano novo delovno dovoljenje za morebitne druge namene. Podaljšanje dovoljenja je možno v primeru, da tujec opravlja sezonsko delo v kmetijstvu ali gozdarstvu, vendar skupno

---

¹⁴ Oblike dela, ki jih na novo obravnava ZZDT, so naštetje na strani 18.

trajanje dela ne sme presegati dobe šestih mesecev. Dovoljenje za delo v gradbeništvu pa je časovno omejeno na največ devet mesecev. (ZZDT, UL 66/00: 8218)

3.5 Predstavitev podzakonskih aktov, ki urejajo zaposlovanje in delo tujcev

Priprava zakonske ureditve zaposlovanja tujcev ter sprejemanje podzakonskih aktov, ki urejajo zaposlovanje in delo tujcev v Republiki Sloveniji, je naloga ministrstva za delo, družino in socialne zadeve.

Poleg zgoraj navedenih nalog minister, pristojen za delo, sodeluje s predlogom letne kvote delovnih dovoljenj, s katero se omejuje število tujcev na slovenskem trgu dela, katero določi vlada Republike Slovenije. (ZZDT, UL 66/00: 8213)

Minister, pristojen za delo:

- “predpiše postopke in dokazila za odločanje o izdaji delovnih dovoljenj ter obliko in vsebino posamezne vrste delovnega dovoljenja” (ZZDT, UL 66/00: 8215), sam postopek izdaje delovnega dovoljenja pa izvaja zavod za zaposlovanje,
- določi primere, ko zaposlitev tujca zaradi narave dela ni vezana na trg dela. To pomeni, da se dovoljenje za zaposlitev izda ne glede na to, da v evidencah zavoda za zaposlovanje obstaja ustrezna domača brezposelna oseba (ZZDT, UL 66/00: 8216),
- predpiše “podrobnejša navodila o postopku prijave in prenehanja dela tujca, dokazilih, ki jih je potrebno priložiti k prijavam in o medsebojnem posredovanju podatkov iz prijav posameznim organom in službam” (ZZDT, UL 66/00: 8220),
- na predlog upravnega odbora zavoda za zaposlovanje predpiše višino posebnih stroškov¹⁵ (UL 66/00: 8221).

---

¹⁵ 34. člen ZZDT pravi, da se nadomestilo za posebne stroške zaračuna »v zvezi z izdajanjem delovnih dovoljenj napotenim tujim delavcem, ki na čezmejni način izvajajo storitve v Republiki Sloveniji« (ZZDT, UL 66/2000: 8220).

V nadaljevanju bom na kratko predstavila najpomembnejše podzakonske akte, ki jih je sprejelo Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, s katerimi se natančneje ureja zaposlovanje in delo tujcev.

Po pravilniku o postopkih in dokazilih za odločanje o izdaji delovnih dovoljenj ter o obliki in vsebini posamezne vrste delovnega dovoljenja (UL 2/2001) je vloga za izdajo delovnega dovoljenja sestavljena iz prošnje za posamezno vrsto delovnega dovoljenja na predpisanih obrazcih ter določenih dokazil. Med temi dokazili je nujen dokument, s katerim se izkazuje identiteta tujca, ostala dokazila pa se zahtevajo glede na vrsto delovnega dovoljenja, za katerega se vloga podaja.

Po odredbi o določitvi primerov, ko zaposlitev tujca zaradi narave dela ni vezana na trg dela (UL 7/2001), dovoljenje za zaposlitev brez upoštevanja pogoja letne kvote za omejitev števila delovnih dovoljenj dobijo:

- tujci, ki so lastniki vsaj ene četrtine kapitala v gospodarski družbi, v kateri se želijo zaposliti,
- tujci z visokošolsko ali univerzitetno izobrazbo, ki želijo skleniti delovno razmerje v organizacijski enoti, kjer se bili pred tem nameščeni kot tuji delavci,
- tuji strokovnjaki,
- tujci, zaposleni v diplomatskih in konzularnih predstavništvih,
- tuji učitelji, profesorji in lektorji,
- tuji raziskovalci in znanstveniki,
- tuji kulturni delavci,
- tuji športniki, trenerji,
- tuji strokovnjaki za jedrsko energijo.

Ena izmed novosti, ki jih je uvedel zakon o zaposlovanju in delu tujcev, je tudi obvezna prijava in odjava dela tujcev. Podrobnejša navodila o postopkih prijave in odjave dela tujcev so predpisana v pravilniku o postopku prijave in odjave dela tujcev (UL 7/2001). Ta pravilnik loči med tujci, katerim je bilo izdano delovno dovoljenje in tujci, ki za opravljanje dela ne potrebujejo delovnega dovoljenja (sem zakon uvršča pogodbene storitve tujcev na podlagi prijave dela). V kolikor se začetek dela tujcev ne prijavi, se šteje, da delovno razmerje oziroma začeto delo v okviru drugega pogodbenega razmerja ni bilo

sklenjeno. Odjava dela tujcev je nujna v primerih, ko delo tujca preneha še pred iztekom veljavnosti delovnega dovoljenja in če se tujcu delovno dovoljenje odvzame.

4. NALOGE ZAVODA REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ZAPOSLOVANJE PRI ZAPOSLOVANJU TUJCEV

Intervencija države na trgu delovne sile je nepogrešljiva, pri tem pa je velikega pomena posredovanje preko javnih služb za zaposlovanje, katere je evropski svet ministrov opisal kot “ključni instrument pri reševanju strukturnih problemov trga delovne sile” (Glazer in drugi 2002: 2000).

Zavod za zaposlovanje je “javna ustanova, ki je s svojimi storitvami običajno glavni izvajalec politike zaposlovanja v državi in je tudi običajno najbolj odgovoren za izvajanje politike trga delovne sile” (Glazer in drugi 2002: 224).

Ena izmed nalog, ki jih izvaja Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, je tudi zaposlovanje tujcev, bolj natančno izdaja delovnih dovoljenj tujcem v Sloveniji.

Zakon o zaposlovanju in delu tujcev v 9. členu opredeljuje pristojne organe in določa, da “postopke v zvezi z izdajo, prenehanjem veljavnosti in odvzemom delovnih dovoljenj, ter v zvezi z izdajo potrdil, predpisanih s tem zakonom, izvaja zavod za zaposlovanje” (ZZDT, UL 66/2000: 8215).

Zavod za zaposlovanje shranjuje podatke in dokumentacijo, ki jim je bila posredovana med postopkom pridobitve delovnega dovoljenja in jih po potrebi tudi posreduje Inšpektoratu Republike Slovenije za delo, ki nadzoruje izvajanje zakona o zaposlovanju in delu tujcev (ZZDT, UL 66/2000: 8220).

Naloga zavoda za zaposlovanje je vodenje evidence o tujcih, ki so zaposleni oziroma delajo na območju Republike Slovenije. Poleg osebnih podatkov zavod zbira tudi podatke o potnem listu, o vrsti dovoljenja za prebivanje (brez veljavnega dovoljenja za prebivanje se tujec v Sloveniji ne more zaposliti), stopnji strokovne izobrazbe, poklicu, posebnih znanjih in delovnih izkušnjah tujca. (ZZDT, UL 66/2000: 8221)

Novosti, ki jih je vpeljal ZZDT, so narekovale reorganizacijo dela Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje. Miha Šepec je napovedal spremembe: “Vrsta nalog v zvezi z

izdajo `posebnih` delovnih dovoljenj, ki se izdajajo neodvisno od razmer na trgu dela, bo prešla v pristojnost Centralne službe, ki bo tako poleg uveljavljanja enotne doktrine in koordinacije dela območnih služb na področju tovrstnega zaposlovanja prevzela še obsežno nalogo vodenja individualnih postopkov izdaje delovnih dovoljenj” (Šepec, 2001: 259).

5. ZAPOSLOVANJE TUJCEV IN SLOVENSKA MIGRACIJSKA POLITIKA

Ob osamosvojitvi je morala Slovenija oblikovati učinkovit pravni red ter sprejeti vrsto zakonov, med katerimi so bili zelo pomembni predpisi, ki so urejali tujsko problematiko. Proti koncu devetdesetih let se je izkazalo, da navedeni zakoni ne ustrezajo novonastalim spremenjenim okoliščinam, in da problematike ne urejajo celovito. Za sprejem med polnopravne članice Evropske unije je morala Slovenija med drugim svojo zakonodajo prilagoditi zakonodaji Evropske unije.

S prilagajanjem evropski zakonodaji je Slovenija izpopolnila predpise, ki so tujsko problematiko začeli obravnavati bolj celovito in jasno, s skupnimi izhodišči, ki jih določa migracijska politika.

Za razliko od starega zakona o zaposlovanju tujcev iz leta 1992 lahko novi zakon o zaposlovanju in delu tujcev umestimo v nek širši, jasno določen okvir, ki ga začrtava migracijska politika. V tem delu diplomske naloge bom skušala poiskati in pokazati katere so tiste vsebinske značilnosti novega zakona o zaposlovanju in delu tujcev, ki so posledica jasno opredeljene migracijske politike.

5.1 Migracijska politika

V Sloveniji je migracijska politika opredeljena z resolucijo o imigracijski politiki Republike Slovenije (ReIPRS), ki je bila sprejeta leta 1999 ter z resolucijo o migracijski politiki Republike Slovenije iz leta 2002 (ReMPRS), ki je bila sprejeta na podlagi 5. člena zakona o tujcih in ki "potrjuje in dopolnjuje načela, cilje in temelje resolucije o imigracijski politiki Republike Slovenije, s poudarkom na ukrepih za njeno uresničevanje v kontekstu sodobnih migracijskih gibanj in novih pristopov k razvijanju skupne politike migracij in azila Evropske unije" (ReMPRS, UL 106/2002: 12381).

V nadaljevanju se bom osredotočila predvsem na resolucijo o imigracijski politiki, ki je časovno gledano predhodnica zakona o zaposlovanju in delu tujcev.

5.2 Resolucija o imigracijski politiki

Temelji politike zaposlovanja in dela tujcev se po zakonu o zaposlovanju in delu tujcev določijo z resolucijo o imigracijski politiki (ZZDT, UL 66/2000: 8213), zato si bomo v nadaljevanju ogledali njeno vsebino in poiskali tiste bistvene točke, ki se nanašajo na zaposlovanje in delo tujcev.

Za evropski prostor je značilno, da predstavlja ciljno območje priseljevanja iz praviloma slabše razvitih držav in zato se je pojavila potreba po nadzoru priliva tujcev ter sprejemu ukrepov proti nedovoljenemu priseljevanju in zaposlovanju le teh. Ker se varuje skupni schengenski prostor, je za učinkovitejši nadzor ključnega pomena enotnost ukrepov in politik, ki obravnavajo problem imigracij. Tako je Slovenija, kot bodoča polnopravna članica Evropske unije zavezana k temu, da svojo migracijsko politiko uskladi z že obstoječo evropsko in tako smo dobili Resolucijo o imigracijski politiki Republike Slovenije.

5.2.1 Načelo makroekonomske utilitarnosti

Med načeli oblikovanja slovenske imigracijske politike je tudi načelo makroekonomske utilitarnosti. "Glede na to načelo je mogoče opredeliti merila nadzorovanega sprejema tujcev glede na povpraševanje slovenskega trga delovne sile ali kapitala ob upoštevanju približevanja notranjemu trgu Evropske unije in hkratnemu preprečevanju nezakonitih migracij" (ReIPRS, UL 40/1999: 4792). Potreba po nadzoru priliva tuje delovne sile je logična posledica visoke stopnje brezposelnosti med domačimi delavci. Po tem načelu so torej dobrodošli tisti ekonomski priseljenci, ki ne predstavljajo grožnje domačim brezposelnim osebam, ampak so zaradi strukturnih neskladij na trgu dela za nemoteno delovanje gospodarstva skorajda nujno potrebni.

5.2.2 Regulacija priseljevanja

V resoluciji o imigracijski politiki so tudi naštetih načini regulacije priseljevanja, na podlagi katerih bi se izoblikoval sistem regulacije priseljevanja tujcev po evropskem zgledu. Med njimi so pri obravnavanju zaposlovanja tujcev zlasti pomembne točke, kjer se Slovenija

zavezuje, da bo “usklajevala priseljevanje s potrebnim prilivom v aktivno prebivalstvo”, “določala merila, prednosti in letne kvote glede na interese, razvojne načrte in programe ter povpraševanje na trgu dela”, tujcem in slovenskim državljanom omogočila združitev družine in “upoštevala mednarodne pogodbe o prostem pretoku oseb ter druge dvostranske ali večstranske sporazume” (ReIPRS, UL 40/1999: 4794). V nadaljevanju si bomo ogledali kako so našti ukrepi vključeni v zakon o zaposlovanju in delu tujcev.

5.2.3 Usklajevanje priseljevanja s potrebnim prilivom v aktivno prebivalstvo

Med razloge za imigracije v prihodnje vsekakor sodi demografska prognoza staranja prebivalstva, kar ima za posledico zmanjšanje števila aktivnih prebivalcev. Zaradi staranja prebivalstva in že ugotovljenih strukturnih neskladij na trgu delovne sile bodo slovenski delodajalci še naprej zaposlovali tujo delovno silo, vendar bo potrebno tako kot do sedaj prilive tujih delavcev omejiti na tiste potrebe na trgu dela, ki se jih ne da zapolniti z domačimi kadri. Omenjena omejitev gre lahko celo tako daleč, da zakon dopušča popolno prepoved novega zaposlovanja tujcev “v celoti ali iz določenih regionalnih področij, kadar je to utemeljeno z javnim ali splošnim gospodarskim interesom” (ZZDT, UL 66/2000: 8213). Prav tako je v skladu z javnim gospodarskim interesom dovoljeno prekoračiti zakonsko določeno kvoto, oba ukrepa pa kažeta na to, da je po ZZDT pri novem zaposlovanju tujcev poudarek na smotrnosti zaposlovanja tujcev.

5.2.4 Kvotni sistem zaposlovanja tujcev

V skladu s potrebami trga dela in predvsem v skladu z migracijsko politiko je novi zakon o zaposlovanju in delu tujcev z določitvijo najvišjega števila tujcev uveljavil kvotni sistem urejanja tovrstnega zaposlovanja. Skozi uvajanje kvot kot instrumenta, s katerim se omeji število tujcev na trgu delovne sile in s katerim se lahko prepove novo zaposlovanje tujcev, se kaže, da ima migracijska politika pri obravnavi bodočih ekonomskih priseljencev omejevalni pristop.

5.2.5 Združitev družine

Veljavni zakon o tujcih, ki je bil sprejet leta 1999, določa pogoje za uveljavljanje pravice do združitve družine. Po tem zakonu naj bi tujec že ob vložitvi prošnje za izdajo začasnega dovoljenja za prebivanje¹⁶ zaradi zaposlitve in dela moral navesti ali namerava uveljaviti pravico do priselitve svojega zakonca in mladoletnih neporočenih otrok. V kolikor že ob izdaji dovoljenja za prvo prebivanje ne navede, da želi to pravico izkoristiti, jo avtomatično izgubi. V primeru, da se tujec odloči za uveljavitev pravice do združitve družine, se njegovim ožjim družinskim članom lahko izda “dovoljenje za prvo prebivanje kot nevezano dovoljenje, na podlagi katerega ne morejo opravljati pridobitne dejavnosti” (Zakon o tujcih, 1999: 76). Takrat (leta 1999, ko je bil sprejet omenjeni zakon o tujcih) še veljavni zakon o zaposlovanju tujcev ni predvideval nikakršnega olajšanega postopka pridobitve delovnega dovoljenja za ožje družinske člane pri nas zaposlenega tujca, medtem ko ZZDT kot kategorijo tujcev, katero se pri izdaji delovnih dovoljenj prednostno obravnava, navaja tudi ožje družinske člane slovenskih državljanov in tujcev z dovoljenjem za prebivanje (ZZDT, UL 66/2000: 8214). Po zakonu o zaposlovanju in delu tujcev lahko ožji družinski člani tujca (z osebnim delovnim dovoljenjem za nedoločen čas), ki v Sloveniji bivajo vsaj tri leta na podlagi dovoljenja za začasno prebivanje, zaprosijo za osebno delovno dovoljenje z veljavnostjo treh let. Kot ožje družinske člane omenjeni zakon navaja zakonca, mladoletne neporočene otroke in starše mladoletnih otrok. (UL 66/2000: 8215).

5.2.6 Prost pretok oseb

Kot eno temeljnih načel je v Evropski uniji uveljavljeno načelo prostega pretoka ljudi (poleg prostega pretoka kapitala, blaga in storitev) med njenimi članicami, na drugi strani pa velja omejeno sprejemanje delavcev iz tretjih držav, nečlanic Evropske unije.

Slovenija se je že s pridružitvenim sporazumom zavezala, da bo svojo zakonodajo približala oziroma uskladila s pravom Evropske unije. Tako se je tudi zavezala, da bo uveljavila načelo prostega pretoka ljudi. To je razvidno iz zakona o tujcih, kjer je

---

¹⁶ Povedala sem že, da potrebuje tujec, ki se želi zaposliti oziroma opravljati delo na območju Republike Slovenije, poleg delovnega dovoljenja tudi dovoljenje za bivanje, pogoji in načini pridobitve tega dovoljenja pa so določeni z zakonom o tujcih.

določeno, da bo Slovenija z dnem vstopa v Evropsko unijo kot njena polnopravna članica začela "v celoti izvajati vse predpise Evropske unije glede prostega gibanja, vstopa in prebivanja državljanov držav članic Evropske unije v Republiki Sloveniji" (Zakon o tujcih, 1999: 102).

Po načelu prostega pretoka oseb lahko vsak iskalec zaposlitve, ki je državljan države članice Evropske unije, kandidira za delo v drugi članici in sicer pod enakimi pogoji (prost dostop do trga dela) kot državljan tiste države. Po Evropskem sporazumu o pridružitvi je Slovenija delavce, državljane držav članic, ki so zakonito zaposleni na njenem ozemlju, dolžna obravnavati nediskriminatorno glede pogojev za delo, plačila za opravljeno delo ali odpuščanja in jim mora omogočiti dostop do trga delovne sile (Dolčič, 1999: 71-72). Do vključitve Slovenije v polnopravno članstvo Evropske unije se lahko državljani držav članic pri nas zaposlujejo na podlagi določb veljavnega zakona o zaposlovanju in delu tujcev oziroma na osnovi sklenjenih meddržavnih sporazumov¹⁷. Potrebno je poudariti, da tujci iz članic Evropske unije predstavljajo majhen delež med vsemi tujci, ki so zaposleni pri nas in sicer po podatkih iz leta 2000 jih je le približno 3% (Bevc 2000: 3).

Čeprav Evropska unija stremi k omejenemu sprejemanju delovnih imigrantov iz `tretjih` držav, bo Slovenija tudi po uradnem sprejemu v Evropsko unijo še vedno lahko zaposlovala delavce iz omenjenih držav in sicer na podlagi dvostranskih sporazumov (ReIPRS, UL 40/1999: 4793).

5.2.7 Integracija tujcev, ki so že dalj časa zaposleni v Sloveniji

Po zgledu imigracijske politike, ki loči med novim priseljevanjem, do katerega ima restriktiven odnos in urejanjem statusa že prisotnih priseljencev, je tudi ZZDT vpeljal ločitev med novim zaposlovanjem tujcev, "kjer so uveljavljeni strožji postopki v zvezi z vlogo države glede regulacije obsega in kakovosti priliva tuje delovne sile" (Šepec, 2001: 258) in olajšanjem postopka pridobitve delovnih dovoljenj za tujce, ki že dalj časa bivajo in delajo v Republiki Sloveniji. Z možnostjo pridobitve trajnejših delovnih dovoljenj, do

---

¹⁷ Zakon o zaposlovanju in delu tujcev pravi, da se »določbe tega zakona ne uporabljajo za državljane držav članic Evropske unije, če je z mednarodnim sporazumom vzajemno omogočen prost dostop do trga dela in zaposlovanja in prost pretok storitev, ki se izvajajo z napotenimi delavci ter druge oblike dela po tem zakonu« (ZZDT, UL 66/2000: 8213).

katerih so upravičeni tujci, ki že dalj časa bivajo in delajo v Sloveniji, je postala določena kategorija tujcev deležna enake obravnave kot domači delavci. Med trajnejša delovna dovoljenja sodi osebno delovno dovoljenje, ki tujcem omogoča zaposlitev pri kateremkoli delodajalcu, torej jim to dovoljenje omogoča prost dostop do trga dela.

Najbolj ugodna oblika delovnega dovoljenja s stališča tujca je vsekakor osebno delovno dovoljenje za nedoločen čas, katero se izda tujcem, ki imajo dovoljenje za stalno prebivanje v Republiki Sloveniji. Po zakonu o tujcih se dovoljenje za stalno prebivanje lahko izda osebam, ki že osem let neprekinjeno prebivajo v Sloveniji na podlagi dovoljenja za začasno prebivanje (Zakon o tujcih, 1999: 79). Potem ko tujec s strani zakona ni več prisiljen vsako leto znova podaljševati delovno dovoljenje, se zanj konča obdobje negotovosti. Šele takrat, ko njegova prihodnost v Sloveniji postane bolj jasna, ko se mu na področju zaposlovanja zagotovijo enake možnosti, kot jih imajo državljani, bo resnično pripravljen na vključitev v slovensko družbo.

5.3 Ureditev delovnih migracij v Evropski Uniji

Ogledali smo si že slovensko migracijsko politiko in glede na to, da bo Slovenija naslednje leto postala polnopravna članica Evropske unije (kar zahteva prilagoditev slovenskega pravnega reda in področnih politik evropskim) sledi kratek oris evropske ureditve delovnih migracij.

Pri evropski migracijski politiki, predvsem pri ureditvi delovnih migracij, je moč zaznati prisotnost dvojnih meril¹⁸ in sicer: prva so namenjena državljanom držav članic Evropske unije, druga, bolj restriktivna, pa veljajo za priseljene državljane tretjih držav¹⁹. “Države članice EU želijo predvsem omogočiti prost pretok delovne sile med nacionalnimi okolji, zato za notranje migracije veljajo mnogo milejši pogoji kot za zunanje” (Verlič Christensen, 2000: 1123). Barbara Verlič Christensen tako navaja tri principe priselitve v države EU iz tretjih držav in sicer:

---

¹⁸ Kot je ugotovil Mitja Novak: »Razvite države sveta v današnjem času še vedno izvajajo zlasti protekcionistično politiko glede migracij, ter privilegirajo lastne državljane pri zaposlovanju, za tujce pa imajo vrsto omejevalni ukrepov« (Novak, 2001: 232).

¹⁹ To so priseljenci »iz držav, ki niso članice EU in imajo stalno bivališče v eni od držav članic, vendar so brez državljanstva države članice EU« (Verlič Christensen, 2000: 1122).

1. "Priselitev in pridobitev pravice stalnega bivanja je možna na osnovi zaposlitve znotraj strokovnega področja prosilca in jo odobri delodajalcu Imigracijski urad skladu z interesi nacionalne politike zaposlovanja." (Verlič Christensen, 2000: 1124). Na podlagi tega principa iz tretjih držav prihajajo predvsem strokovnjaki in delavci, ki delajo na podlagi kratkotrajnih zaposlitvenih pogodb.

2. uveljavljanje pravic iz družinskega združevanja (Verlič Christensen, 2000: 1124).

3. "pravica do azila, pravica beguncev do začasnega zatočišča, ali iz humanitarnih razlogov" (Verlič Christensen, 2000: 1124).²⁰

Medtem, ko EU skuša omejiti pritok delovne sile iz tretjih držav, med državami članicami velja načelo svobodnega pretoka ljudi oziroma predvsem načelo svobodnega gibanja delavcev, ki "predpostavlja, da med državami članicami prihaja do kroženja in izmenjave informacij o ponudbi in povpraševanju po delovni sili. V skladu s to predpostavko se morajo prosta delovna mesta v določeni državi, ki se ne morejo popolniti z domačo delovno silo, posredovati uradom za delo v drugih državah, ki v obratno smer sporočijo informacije o razpoložljivi delovni sili" (Socialna politika in politika zaposlovanja v Evropski uniji: 10). Pri tem priseljenci iz tretjih držav ne morejo konkurirati za prosto delovno mesto v katerikoli članici EU, ker so omejeni na državo, ki jih je sprejela (Verlič Christensen, 2000: 1123).

Zaradi vse prevelikega izključevanja migrantov, ki so na ozemlje EU prišli (ali želijo priti) iz tretjih držav, so se pojavili apeli oziroma opozorila, da so predpisi, ki urejajo načelo prostega pretoka ljudi, diskriminatorni in napeljujejo k nestrpnosti ter kršijo temeljne človekove pravice (glej Brinar, 2001).

Pretirana skrb in strah pred navalom migrantov iz držav nečlanic ter kot posledica tega omejevalna migracijska politika EU, so po mnenju nekaterih odveč. Saskia Sasen trdi, da migracije niso množičen pojav ter "da so besede o množični invaziji na Zahod le pripraven politični mit, ki ga radi zlorabljajo nekateri politiki. Ljudje se ne selijo radi in ne bi bilo

---

²⁰ »Ob koncu leta 2001 se ocene deleža tistih, ki se priseljujejo na osnovi pravic družinskega združevanja, begunstva ali pridobijo status bivanja iz humanitarnih razlogov, giblje med 60-80% v posameznih državah« (Verlič Christensen, 2002).

treba veliko energije, znanja in denarja, da bi se pomagalo državam, iz katerih prihajajo” (Trampuš, 2002: 30).

Težko je napovedati kakšen bo priliv tujcev po vključitvi Slovenije v Evropsko unijo. Barbara Verlič Christensen napoveduje, da se bo obseg migracij (tako izseljevanje kot tudi priseljevanje) po tem dogodku povečal. Pri tem pa za obseg delovnih migracij pravi, da bo odvisen “od strategije gospodarskega razvoja Slovenije in usklajenega delovanja vlade v dejavnostih, ki na potrebe zadovoljevanja potreb trga delovne sile vplivajo – izobraževanja in primernega vzpodbujanja dela in nagrajevanja izobraženih ter visoko kvalificiranih kadrov” (Verlič Christensen, 2000: 1130).

Pri spoznavanju migracijske politike EU se pojavi vprašanje odkod izhaja njena restriktivnost, za katero nekateri poznavali pravijo, da je potrebna, drugi pa da je odveč oziroma neutemeljena. Migracijska politika vsake države naj bi vsebovala instrumente zaščite domačih pred tujimi delavci, vendar potreba po zaščiti domače delovne sile ne opravičuje tako restriktivnih migracijskih politik kakršna je sprejeta znotraj EU.

5.4 Begunci iz ozemlja nekdanje Jugoslavije v Republiki Sloveniji - `novi` tujci z dovoljenjem za stalno prebivanje

Po letu 1992 so zaradi vojn na ozemlju nekdanje SFR Jugoslavije v Slovenijo začeli množično prihajati begunci²¹, ljudje, ki so tukaj poskušali najti varno zavetje pred grozotami vojne. Velika večina teh ljudi se je po končani vojni vrnilo domov, tako jih je od približno 60.000 v Sloveniji ostalo le še približno 2.200 (Novela zakona o tujcih, http://www.uvi.si/slo/aktualno/sporocila/data/vlada/2001-11-30_2001-11-30-181508.html-12).

---

²¹ Po zakonu o zaposlovanju in delu tujcev je begunec »oseba, ki ji je priznana pravica do azila po zakonu, ki ureja azil« (ZZDT, UL 66/2000: 8212). V pogovornem jeziku pa se beseda begunec uporablja v širšem pomenu in je bližje definiciji, ki je zapisana v Ženevski konvenciji o statusu beguncev iz leta 1951, katero bom tudi upoštevala pri označitvi begunca v tem diplomskem delu.

Prvi člen omenjen konvencije določa, da se izraz `begunec` uporablja za osebo, ki »se zaradi utemeljenega strahu pred preganjanjem osnovanem na rasi, veri, narodni pripadnosti, pripadnosti določeni družbeni skupini ali določenem političnem prepričanju nahaja izven države, katere državljan je, in ne more, ali zaradi takšnega strahu noče uživati varstva te države, ali osebo ki nima državljanstva, in se nahaja izven države, kjer je imela običajno prebivališče, pa se zaradi takšnih dogodkov ne more ali noče zaradi omenjenega strahu vrniti v to državo« (Konvencija o statusu beguncev 1951: 5).

Leta 1997 je bil tem osebam dodeljen status oseb z začasnim zatočiščem, kar je predstavljalo le začasno rešitev, saj jim je za popolno integracijo ta zakon ponujal premalo. Po omenjenem zakonu so lahko ti ljudje opravljali le časovno omejena začasna in občasna dela na podlagi pogodb o delu (ZZZat, UL 20/1997: 1618). Imeli pa so pravico do dovoljenja za začasno prebivanje, na podlago katerega bi lahko pridobili tudi delovno dovoljenje²², vendar bi s tem izgubili vse ugodnosti, ki jih prinaša status oseb z začasnim zatočiščem. Njihov status je bil dokončno urejen z zakonom o dopolnitvah zakona o začasnem zatočišču, ki določa, da lahko "osebe z začasnim zatočiščem v Republiki Sloveniji ... pridobijo status tujca z dovoljenjem za stalno prebivanje, ne glede na določbe zakona o tujcih" (ZZZat-A, UL 67/2002: 7699). Ta pridobitev predstavlja obenem tudi izgubo zaščite, ki so je bili deležni do takrat.

Od približno 2.200 novih tujcev z dovoljenjem za stalno prebivanje jih je le petina delovno aktivnih (Kogovšek, 2002: 4), kar pomeni, da večjega navala na slovenski trg dela ne gre pričakovati. Pri iskanju dela (zaposlijo se lahko pri katerem koli delodajalcu) bodo izenačeni z domačimi iskalci zaposlitve, saj po zakonu o zaposlovanju in delu tujcev lahko zaprosijo za osebno delovno dovoljenje za nedoločen čas, tako kot vsi tujci z dovoljenjem za stalno prebivanje v Republiki Sloveniji (ZZDT, UL 66/2000: 8215).

Z dodelitvijo statusa tujca z dovoljenjem za stalno prebivanje je narejen ogromen korak k olajšanju poteka procesa integracije teh ljudi v slovensko družbo, za uspešno integracijo pa je pomembno, da dobijo delo oziroma zaposlitev, ki jim bo omogočila normalno življenje v naši državi.

---

²² ZZDT v drugem odstavku tretjega člena (Uporaba zakona) določa, da se določbe tega zakona ne uporabljajo za »tujce, ki delajo na podlagi zakona, s katerim se ureja začasno zatočišče« (ZZDT, UL 66/2000: 8212).

6. ZAKLJUČEK

Po ugotavljanju razlogov zaposlovanja tujcev in pregledu panog, kjer se tujci najpogosteje zaposlujejo (to so večinoma tiste panoge, za katere primanjkuje domačih delavcev), lahko potrdim trditev, da se z zaposlovanjem tujcev zmanjšuje neskladje med ponudbo in povpraševanjem na trgu delovne sile. Zmanjševanje posledic strukturne brezposelnosti je pravzaprav cilj zaposlovanja tujcev. Ob upoštevanju napovedi demografskih sprememb, je enostavno ugotoviti, da bo zaradi zmanjševanja števila aktivnih prebivalcev v Sloveniji, zaposlovanje in delo tujcev v prihodnosti deležno večje pozornosti.

Pregled zakonodaje in njenih osnovnih značilnosti potrди trditev, da zakonodaja, ki ureja zaposlovanje in delo tujcev, omogoča odzivanje in prilagajanje razmeram na trgu dela. V zakon so vgrajeni mehanizmi, ki omogočajo uravnavanje zaposlovanja tujcev glede na dejansko stanje na trgu delovne sile. V prid temu govori uzakonitev regulacijske vloge države pri urejanju obsega zaposlovanja tujcev, predvsem preko omejitev števila tujcev na trgu dela. Za razliko od prejšnjega zakona, je ZZDT zajel in uredil poleg klasičnih tudi ostale oblike dela in vse dejavnosti tujcev, s čimer je sporočil, da s tega vidika ni razlike med tujci in ostalimi ponudniki delovne sile.

Slovenska migracijska politika je oblikovana tako, da že vsebuje značilnosti tovrstne evropske politike, torej je že bila deležna obsežnega procesa prilagajanja evropskim področnim politikam in zakonodaji. Temelji sedaj veljavnega slovenskega zakona o zaposlovanju in delu tujcev pa so določeni z resolucijo o imigracijski politiki, torej lahko sklepamo tudi, da vsebuje značilnosti evropske zakonodaje, ki ureja zaposlovanje tujcev. Na podlagi navedenega lahko potrdim hipotezo, da slovenska zakonodaja, ki ureja zaposlovanje tujcev upošteva temeljna načela evropske ureditve migracij.

Z mehanizmi omejevanja (uvedba kvot) in kontroliranja priliva tuje delovne sile, ki so prisotni v tujskih zakonodajah evropskih držav, med njimi tudi v slovenski zakonodaji, ki ureja delo in zaposlovanje tujcev, so te države le potrdile, da tujce zaposlujejo večinoma na področjih oziroma v poklicih, kjer primanjkuje domače delovne sile. Med vsemi razlogi zaposlovanja tujcev najbolj izstopa ravno ta, da se z zaposlovanjem tujcev rešujejo strukturna neskladja na trgu dela.

7. LITERATURA

7.1 Monografije in članki

1. Antončič, V., Drobnič, S., Rus, V., Svetlik, I. (1984): Tokovi zaposlovanja. Moderna organizacija, Kranj.
2. Belopavlovič, Nataša (2000): "Za zaposlovanje tujcev – nova ureditev". Pravna praksa, 19, 31, str. 16,25.
3. Bevc, M. (vodja), Verlič-Christensen, B., Prevolnik-Rupel, V.: Migracije v Sloveniji v luči vključitve v Evropsko Unijo. Inštitut za ekonomska raziskovanja, Ljubljana, julij 2000. Dostopno na: <http://www.sigov.si/zmar/sgrs/raziskave/mb.pdf> na dan 2.3.2003
4. Biščak, Jože (1995): "Brezposelnost". Mag, 1995, 20, str. 14-18
5. Brinar, Irena (2001): "Dva obraza boga Janusa – Evropske unije". V: Drolc, A., Pajnik, M. (ur.): Obrazi naše Evrope. Mirovni inštitut, Ljubljana, str. 49-68.
6. Delovno aktivno prebivalstvo. Vlada Republike Slovenije. Informacijski sistem za podporo odločanju. Dostopno preko: <http://www.gov.si/interispo/zaposleni/letnipodatki.htm> na dan 19.04.2003
7. Gazdić, Sašo (2001): "Čudotvorna borba zoper družbeno izključevanje". V: Drolc, A., Pajnik, M. (ur.): Obrazi naše Evrope. Mirovni inštitut, Ljubljana, str. 89-100.
8. Glazer, Jože, Hazl, Vanja (2002): "Službe za zaposlovanje". V: Svetlik, I., Glazer, J., Kajzer, A., Trbanc, M. (ur.): Politika zaposlovanja. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 199-227.
9. Ignjatović, Miroljub (2002): "Trg delovne sile v Sloveniji v devedesetih letih 20. stoletja". V: Svetlik, I., Glazer, J., Kajzer, A., Trbanc, M. (ur.): Politika zaposlovanja. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 12-31.
10. Kogovšek, Neža (2002). Usodna trajno rešena začasnost. dostopno preko: http://www.pic.si/svetovanje/doc/CP_drzav_zatocisce.doc na dan 21.3.2003
11. Križanič, France (2002): "Politika zaposlovanja in gospodarska politika". V: Svetlik, I., Glazer, J., Kajzer, A., Trbanc, M. (ur.): Politika zaposlovanja. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 12-31.
12. Medved, Felicita (1998): "O človeških zadregah človekovih pravic". V: Evropska konvencija o človekovih pravicah in njeni izvedbeni mehanizmi za zaščito človekovih pravic državljanov, tujcev in beguncev. UNHCR-Visoki komisariat za begunce,

- Ljubljana in Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope, Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani.
13. Novak, Mitja (2001): "Zaposlovanje in delo tujcev po mednarodnih normah". Delavci in delodajalci, 1, 3, str. 231-242.
  14. Penko Natlačen, Metka (2001): Zaposlovanje tujcev v Republiki Sloveniji po novem zakonu. Dostopno preko: http://www.gzs.si/si_nov/panorama/predpisi-pravna/zaposlitev_tujcev.htm na dan 14.10.2002
  15. Socialna politika in politika zaposlovanja v Evropski uniji (Socialni dialog). Dostopno preko: http://www.ueapme.com/business-support/Training_tools/SL-SMECA_Social_dialogue.doc na dan 14.06.2003
  16. Strban, Grega (2001): "Različne možnosti povečanja pritoka neevropskih raziskovalcev v Evropo". Delavci in delodajalci, 1, 3, str. 243-256.
  17. Svetlik, Ivan (1984): "Ali imamo trg delovne sile?". V: Antončič, V., Drobnič, S., Rus, V., Svetlik, I., (ur.): Tokovi zaposlovanja. Moderna organizacija, Kranj, str. 28-78.
  18. Šepec, Miha (2001): "Urejanje zaposlovanja in dela tujcev na podlagi novega zakona o zaposlovanju in delu tujcev". Delavci in delodajalci, 1, 3, str. 257-267.
  19. Šepec, Miha (2003): Zaposlovanje in delo tujcev in zaposlovanje naših delavcev v tujini v letu 2002. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Ljubljana.
  20. Trampuš, Jure (2000): "Digitalni gastarbajterji". Mladina, 11, str. 28-29
  21. Trampuš, Jure (2002): "Gostje ali tujci?". Mladina, 42, str. 30-32.
  22. Verlič Christensen, Barbara (2000): "Migracijska politka Evropske skupnosti in Slovenija". Teorija in praksa, 37, 6, str. 1117-1131.
  23. Verlič Christensen, Barbara (2002): "Ali migracije spreminjajo nacionalne trge delovne sile v Evropski skupnosti? ". V: Dve domovini. Dostopno preko: <http://www.zrc-sazu.si/isi/ddŠt1.htm>
  24. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (2003). Število veljavnih delovnih dovoljenj za Slovenijo na dan 31.12.2002. Centralna služba, Ljubljana.

7.2 Pravni viri

1. Dolčič, Tone (1999): Evropski sporazum o pridružitvi med Republiko Slovenijo na eni strani in evropskimi skupnostmi in njihovimi državami članicami, ki delujejo v okviru Eropske unije, na drugi strani. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana.

2. Konvencija o statusu beguncev (1999). V: Pravni dokumenti o zaščiti tujcev, prosilcev azila in beguncev. Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope, Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani.
3. Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljni svoboščin s protokoli (1999). Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope, Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani.
4. Navodilo o izvajanju zakona o zaposlovanju tujcev (1992). Uradni list RS, št. 34/1992, str. 2209-2210, št. 54/1997, str. 4758-4760, Ljubljana.
5. Novela zakona o tujcih. Urad vlade za informiranje. Dostopno preko: http://www.uvi.si/slo/aktualno/sporocila/data/vlada/2001-11-30_2001-11-30-181508.html-l2 na dan 21.09.2002
6. Odredba o določitvi primerov, ko zaposlitev tujca zaradi narave dela ni vezana na trg dela (2001). Uradni list RS, št. 7/2001, str. 630, Ljubljana.
7. Pravilnik o postopku prijave in odjave dela tujcev (2001). Uradni list RS, št. 7/2001, str. 631-632, Ljubljana.
8. Pravni viri. Veljavni predpisi. Dostopno preko: <http://www.ess.gov.si/html/Dejavnost/Tujci/PravniViri.htm> na dan 24.03.2003
9. Resolucija o imigracijski politiki Republike Slovenije (1999). Uradni list RS, št. 40/1999, str. 4791-4796, Ljubljana.
10. Resolucija o migracijski politiki Republike Slovenije (2002). Uradni list RS, št. 106/2002, str. 12381-12386, Ljubljana.
11. Zakon o delovnih razmerjih – ZDR (2002). Uradni list RS, št. 42/2002, str. 4076-4105.
12. Zakon o dopolnitvah zakona o začasnem zatočišču – ZZZat-A (2002). Uradni list RS, št. 67/2002, str. 7699-7700.
13. Zakon o tujcih (1999). V: Pravni dokumenti o zaščiti tujcev, prosilcev azila in beguncev. Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope, Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani.
14. Zakon o tujcih (1991). Uradni list RS, št.1/1991
15. Zakon o začasnem zatočišču – ZZZat (1997). Uradni list RS, št. 20/1997, str. 1615-1618
16. Zakon o zaposlovanju in delu tujcev - ZZDT (2000). Uradni list RS, št 66/2000, str. 8212-8223, Ljubljana.
17. Zakon o zaposlovanju tujcev (1992). Uradni list RS, št. 33/1992, str. 2169-2171, Ljubljana.